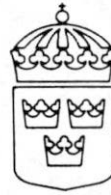


Motion till riksdagen

1985/86:Jo738

Bengt Westerberg m. fl. (fp)

Bättre miljövård



Mot.
1985/86
Jo738

1. Inledning

Den enskilda människan står i centrum för liberal politik. Viljan och strävan att ge människor bättre förutsättningar att utveckla sin personlighet är liberalismens främsta kännetecken. Varje människa har rätt att utvecklas i en trygg och stimulerande miljö.

Människan lever i och av naturen. Hon är beroende av att handla så att naturen inte skadas. Alla mänskliga samhällen måste därför fungera uthålligt i samspel med naturmiljön.

Därför måste varje människa lära sig ta ansvar för den natur vi fått att förvalta. Vi måste lämna den ifrån oss så fruktbar och oförstörd, att även kommande generationer kan leva ett tryggt och meningsfullt liv.

Miljöförstöring och resursslöseri drabbar ytterstoss alla. De som har den minsta kraften att försvara sig mot starka intressen i samhället får ofta ta de värsta törnarna. Att få sin hälsa hotad och sin livsmiljö försämrad är ett övergrepp. Friheten för den ene att släppa ut föroreningar blir ett oacceptabelt hot mot andras välfärd.

En ökande andel av vårt välståd måste användas för att förbättra vår miljö. Genom en aktiv miljöpolitik vill vi skapa ett mänskligare samhälle. I ett sådant samhälle måste alla garanteras rätten till en hälsosam miljö och rätten till naturupplevelser. Rent vatten, ren luft, frihet från buller och gifter i hem och på arbetsplatser, glädjen att få njuta av oförstörd natur är självklara delar i en god livsmiljö. En mänskligare miljö innebär också i sig en höjd levnadsstandard.

2. Administration

2.1 Miljödepartementet

Miljöarbetet på regeringsnivå behöver förbättras. Det är splittrat på flera departement. Situationen har inte blivit bättre genom att ett annat statsråd än jordbruksministern nu är föredragande i jordbruksdepartementets miljöfrågor.

Den starka kopplingen mellan naturresurshushållning och miljöpolitik gör det dessutom motiverat att bättre knyta samman den fysiska riksplaneringen, som nu handläggs av bostadsdepartementet, och miljöpolitiken.

Ett naturresurs- och miljödepartement bör inrättas, huvudsakligen baserat på enheter från jordbruks- och bostadsdepartementen (miljö och planering). Till det nya departementet borde också föras vissa miljöfrågor som nu handläggs inom andra departement.

Detta skulle ge naturresurs- och miljöfrågorna större tyngd och ett starkare genomslag. Ett statsråd skulle få det centrala ansvaret. En bättre samordning med övriga nordiska länder, som samtliga har miljödepartement, skulle vidare uppnås.

2.2 Naturvårdsverket

Naturvårdsverkets resurser har successivt urholkats, samtidigt som nya uppgifter tillkommit. Läget försvåras genom att personalen är specialiserad och inte lätt kan flyttas mellan olika befattningar. Ytterligare nedskärningar skulle allvarligt hota verksamheten. Vi kan acceptera årets neddragning under förutsättning att en förstärkning sker av länsstyrelsens naturvårdsenheter. Därmed är emellertid gränsen nådd. Naturvårdsverkets anslag bör fortsättningsvis utgå på reall oförändrad nivå.

2.3 Länsstyrelserna m. m. (Civildepartementets huvudtitel)

Naturvårdsenheterna har drabbats av betydande nedskärningar till följd av direktiven till länsstyrelserna att spara. Samtidigt har en rad nya uppgifter tillkommit. Detta har inneburit att kravet att utföra lagreglerade uppgifter på många håll inte kunnat uppfyllas. Än svårare har det varit att sköta den förebyggande miljövården. Vi föreslår att ytterligare 4 milj. kr. tillförs länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Detta borde göra det möjligt att kompensera de senaste årens personalinskränkningar.

2.4 Kommunerna

Kommunerna har successivt fått ett större ansvar för miljö- och naturvård. Beslutsrätt har decentraliserats och kommunerna har fått vidgade uppgifter.

Kommunerna skall ha ansvaret för sin organisatoriska uppbyggnad och det finns många fördelar med denna utveckling. Miljöarbetet kan få större omfattning. Det ligger ett värde i att beslut fattas nära de närmast berörda. Men det finns också problem. Ibland kan lokala intressen strida mot riksintressen. En annan svårighet är att den kommunala organisationen och de personella resurserna inte anpassats till den förändring som pågår. Detta gör sig särskilt märkbart när det gäller den allmänna naturvården. Inget kommunalt organ har i dag ett klart angivet ansvar för dessa frågor. Den bästa lösningen torde i allmänhet vara att miljö- och hälsoskyddsnämnderna, som har ansvar för förhållandena på vatten- och luftvårdsområdena, också får ansvara för naturvården. Därmed skulle man få ett politiskt organ i kommunerna med ett samlat miljöansvar. Slutliga avvägningar kan ske i kommunstyrelsen. Man skulle också få ett rationellt utnyttjande av personalen. Många kommuner har i dag anställd personal med god kompetens också för miljö- och naturvård. På andra håll saknas sådan personal. Det är

nödvändigt att kommunerna i takt med det ökande ansvar de får inom miljösektorn rekryterar personal med biologisk och geovetenskaplig kompetens — kommunekologer.

Regeringen bör i samarbete med kommunerna ta initiativ i denna riktning. Det kan ske vid den av oss föreslagna översynen av naturvårdslagen, i samband med annan lagstiftning där kommunerna berörs, i kontakterna med kommunförbundet, vid information om ny lagstiftning etc. Den avgiftsbeläggning av t. ex. tillsynsarbetet som införts och som kompenserar kommunerna för vissa insatser bör underlätta en utveckling av det kommunala miljöarbetet.

Mot. 1985/86
Jo738

3. Naturvård

Det finns en rad brister även i naturvårdspolitiken. Värdefull natur exploateras. Fjällskogar, urskogar, hagar och våtmarker försvinner i snabb takt. Flora och fauna hotas. Krav på utbyggnad av de outbyggda Norrlandsälvarna och andra värdefulla älvsträckor ställs.

Socialdemokraterna har visat ett begränsat intresse för naturvården. De statliga anslagen har varit otillräckliga. Regeringen har gjort begränsade insatser men först efter hårt kritik från bl. a. folkpartiet och efter krav i riksdagen.

Det är nödvändigt att radikaliserat naturvårdspolitiken. Särskilt värdefulla naturområden och olika representativa naturtyper över hela landet måste bevaras. För dessa ändamål kan naturvårdslagen utnyttjas. Bevarandetressena måste ges större tyngd i samhällsplaneringen. Den fysiska riksplaneringen bör då vara ett viktigt medel. Alla samhällssektorer såsom jordbruket, skogsbruket och mineralhanteringen har ett ansvar för naturen och måste också ta det ansvaret. Särskilda insatser behövs för att skydda djur och växter. Naturvårdslagen bör moderniseras.

3.1 Hotad natur — skyddsbehov

3.1.1 Fjällen

I fjällvärlden finns landets mest värdefulla naturområden med bl. a. alpina glaciärområden, högproduktiva älvdalar och hedområden med stora botaniska värden. Områden är genom sin storlek, sin relativa orördhet och sina naturvärden unikt i Europa. Fjällvärlden erbjuder också utomordentliga rekreations- och turistvärden såväl sommar- som vintertid. Fjällområdet är också en bas för rennäringen.

På olika sätt har statsmakten sökt skydda fjällvärlden mot exploatering. Redan i seklets början avsattes nationalparker. Ytterligare parker har tillkommit senare. Sarek-Padjelanta-Stora Sjöfallet är ett av världens största sammanhängande skyddade områden. Genom den fysiska riksplaneringen har även andra delar av fjällen givits ett visst om osäkert skydd.

I praktiken är det dock inte lika väl beställt. Inte ens nationalparksskyddet — d. v. s. utfästelsen att till kommande generationer spara särskilt värdefulla naturtyper — har visat sig hållbart. I Stora Sjöfallets nationalpark har

flagranta ingrepp och gränsändringar skett vid en rad tillfällen för att möjliggöra vattenkraftsutbyggnad. Omfattande vägbyggen har också utförts. Abisko nationalpark genombryts av den s. k. Norgevägen. Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen har visat sig mycket tänjbara så snart de ställts mot mer konkreta företagsekonomiska krav från skogsbruket eller på utbyggnad av fritidshus och vägar. Det finns en rad hot av detta slag även mot de mest skyddsvärda fjällområdena. Skyddet har inte hindrat planer på vattenkraftsutbyggnad, ytterligare vägdragningar och prospektering efter malm och mineraler. Sådan exploatering drabbar också rennärningen.

Det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mer varaktigt skydd mot exploatering. Området innehåller värden som måste bevaras för naturvård och för kommande generationer men också göras tillgängliga för fler människor.

Naturskydd

Naturvårdsverket har sedan åtskilliga år arbetat med sin fjällutredning. Arbetet är i slutskedet. Det finns nu förutsättningar för en plan förskydd av fjällområdet. Det är angeläget att riksdagen snarast får ta ställning till en sådan plan. Därmed skulle en rad hot om exploatering kunna undanröjas för gott.

Vissa beslut bör dock kunna fattas utan att fjällutredningens slutförande och beredningen av den avvaktas. Nationalparker bör i ett första steg inrättas kring Sjaunja och Taavavuoma i Norrbottens län samt i Rogenområdet i Jämtlands och Kopparbergs län. Dessa områdens värden är så klart dokumenterade att det inte finns anledning att avvakta ytterligare utredningar.

Vi har tidigare föreslagit att en nationalpark bildas kring myrområdet *Sjaunja*. Detta område saknar motstycke i Europa. Det är av oerhörd vikt för många fågelarter, som är beroende av ostörda häckningsplatser.

Sjaunja är hotat. Tillstånd har givits för prospektering. Redan en sådan skadar området. Skulle man finna brytningsvärda tillgångar blir givetvis trycket på exploatering oerhört starkt.

Redan för mer än tio år sedan uttalade sig en enhällig riksdage för snara åtgärder för att bevara Sjaunjaområdet, men sedan dess har inte mycket hänt. Det finns ett förslag om ett naturreservat som dock ännu inte genomförts. Sjaunja är dock inte ett lämpligt område för naturreservat. Endast det starkare skydd som nationalparksinstitutet innebär kan förhindra exploatering och annan påverkan som skadar den känsliga miljön i Sjaunjaområdet. Genom att göra området till nationalpark skulle alla malmbrytningsplaner kunna avskrivas.

Taavavuoma norr om Kiruna har en mycket säregen natur med s. k. palsmyrar, som är av stort vetenskapligt intresse. Palsarna tycks till stor del ha kommit till i slutet av bronsåldern och i början av järnåldern, då klimatet var mer bistert än nu. Det handlar alltså om formationer som är tusentals år gamla. Men de kan lätt förstöras av vädrets makter om de utsätts för skada genom eldning eller oförsiktig framfart med snöskoter.

Områdets botaniska och ornitologiska värden är utomordentliga. Det har upptagits på den s. k. C W-listan över våtmarker av internationellt in-

tresse. Även här är inrättandet av nationalpark befogad. Denna bör också innefatta det närbelägna och likartade Pirtimäsuomaområdet.

Rogenområde är ett särpräglad naturområde i den södra delen av fjällvärlden. Det saknar motsvarighet i Europa bortsett från avgränsande områden i Norge, som redan gjorts till nationalpark. I området finns glesa urskogsartade barrskogar och blockmarker. Av särskilt intresse är s. k. rogenmorän, drumliner och rullstensåsar. Det är också en tillflykt för hotade djurarter. Rogenområdet har i naturvårdsverkets fjällutredning föreslagits som nationalpark men något förslag från regeringen har inte kommit. Riksdagen bör även här ta initiativ.

Ytterligare nationalparker bör inrättas i samband med ställningstagande till den av oss föreslagna planen liksom naturreservat. Vissa av de områden som bör skyddas som nationalpark, t. ex. området kring Abisko nationalpark och kring Kebnekaise har stort turistiskt intresse, vilket gör att skyddet bör ges en delvis annorlunda inriktning än de områden där naturvårdsmotiven är starkare.

När det gäller att skydda våra värdefullaste naturområden handlar det inte bara om att inrätta nya nationalparker.

Skylden "nationalpark" är till för att vi skall påminnas om att här finns någonting som är omistligt. De vägar, kraftverk, dammar och kraftledningar som nu finns att se i Stora Sjöfallets nationalpark representerar inga naturvärden. Den fortsatta existensen av den nuvarande *Stora Sjöfallets* nationalpark kan inte undgå att luckra upp respekten inför den fridlysning som ett nationalparksbeslut skall innebära.

Delar av nuvarande Stora Sjöfallets nationalpark som fortfarande har ett stort skyddsvärde, främst söder om sjön Akkajaure, bör införlivas med intilliggande Sareks nationalpark. Andra områden i de nordöstra delarna av den nuvarande parken bör slås ihop med en ny nationalpark i Sjaunjaområdet.

Det måste slutligen med skärpa understrykas att nationalpark innebär att ingen exploatering får ske, vilket riksdagen vid flera tillfällen slagit fast.

Fjällskogarna

Utmed fjällranden finns barrskogsområden som länge undantagits från intensivt skogsbruk. De är våra sista större sammanhängande barrskogar av ursprunglig karaktär.

Många av fjällskogarna är så orörda och naturliga som skog över huvud taget kan vara i vårt land. De är resultatet av tusentals år av naturlig utveckling. Det ursprungliga växt- och djurlivet finns bevarat. Arter som hotas i andra delar av landet har här en fristad. Dessa skogar är nödvändiga för forskningen och som referensområden. Tillsammans med anslutande fjällområden bildar de naturliga ekologiska enheter utan motstycke i Västeuropa. De är också värdefulla från rekreationssynpunkt.

Fjällskogarna är också viktiga för rennäringen. Detta beror främst på att trädlavarna under vissa perioder behövs som föda åt renarna.

Fjällskogarna har av biologiska och ekonomiska skäl varit undantagna från mer omfattande skogsbruk. Situationen förändrades dock för några år

sedan. Tillgång till förbättrade föryngringsmetoder, nya trädslag och ökat statligt stöd till skogsbruksåtgärder ledde till att avverkningar gjordes i större skala. Mycket omfattande avverkningsplaner fanns.

Exploateringen innebar vägar, kalavverkningar och andra ingrepp i tidigare orörda områden. Unika naturvärden började spolieras. Samerna fick sina försörjningsmöjligheter ytterligare beskurna. På vissa håll är det osäkert om ny skog kommer upp — åtminstone tar det mycket lång tid.

Avverkningarna och planerna på avverkningar mötte ett mycket starkt motstånd. Naturvårdsverket, naturskyddsorganisationer och ett stort antal vetenskapliga instanser liksom samerna krävde snara åtgärder för att skydda fjällskogarna.

Riksdagen har vidare bl. a. efter folkpartimotioner förordat återhållsamhet med bedrivande av skogsbruk i de fjällnära skogarna.

En uppgörelse träffades också mellan naturvårdsverket och domänverket om att skydda ett antal fjällnära skogar från avverkning. Genom regeringsbeslut undantogs ytterligare tre mycket värdefulla områden — Pärälvsområdet, Kirjesålandet och Dellikälven.

Vi får inte för marginella virkeskvantiteter skull offra våra värdefullaste fjällskogar. Områden av stort värde för naturvård och rennäring måste bevaras. Skogsbruk i dessa skogar är i allmänhet samhällsekonomiskt olönsamt. Endast genom statligt stöd blir det privatekonomiskt lönsamt. Sysselsättning och avkastning i skogsbruket kan ökas genom intensifierad skogsvård på övriga skogsmarker. Många av de aktuella områdena har stort rekreationsvärde. Även turismen kan ge inkomster.

Det är angeläget att snabbt säkerställa de områden om vilka överenskommelse träffats, genom inrättande av naturreservat. Marken bör överföras från Domänfonden till Naturvårdsfonden. Detta bör ske utan att ersättning utgår till domänverket. Staten bör inte betala staten för att skydda natur.

Även i de områden ovanför den f. d. SO-gränsen, som inte omfattats av utförda inventeringar och överenskommelser, bör stor återhållsamhet gälla. Ett säkerställandeprogram utarbetas. Innan ett sådant finns bör några avverkningar inte ske som berör områden av stort värde för naturvård eller rennäring. Det måste vidare slås fast att skogsavverkning inom s. k. obrutna fjällområden inte skall tillåtas. Enskilda skogsägare bör i första hand erbjudas ersättning i form av annan skogsmark. Riksdagen bör göra ett uttalande med denna innebörd.

Fjällturism

Som nämnts finns inom fjällområdet mycket stora förutsättningar för rekreation och olika former av turism. De skyddsåtgärder vi tidigare förordat har även syftet att ge människor möjligheter till naturupplevelser. Rätt utformad och kanaliserad kan turismen förenas med kraven på naturskydd. Turismen kan ge värdefulla tillskott till ortsbefolkningens försörjning och mer än väl kompensera bortfall av arbeten inom bl. a. skogsbruk. Särskild hänsyn måste tas till rennäringens intressen. Åtgärder på turismens områ-

den måste ske i samråd med samerna. För samerna erbjuder turismen också goda möjligheter till sysselsättning.

Fjällvärlden erbjuder en rik variation av rekreation, såsom längre turer med övernattnin g i tält eller i stugor längs leder. Det finns också möjligheter till kortare turer, liksom till dagsturer från en fast förläggning. Pionjär på området är Svenska turistföreningen (STF) som gjort oerhört mycket för att väcka intresse för fjällturism och som driver olika fjällanläggningar på ideell grund.

En måttlig utbyggnad av leder och övernattningsstugor behövs för att ta emot fler turister. Likaså krävs vid flera av de större fjällanläggningarna renoveringar och utbyggnader. Det är nödvändigt att tillskjuta allmänna medel för att utbyggnader skall komma till stånd och för att verksamheten skall kunna drivas vidare enligt den filosofi om låga priser och relativ avsaknad av lyx som hittills karakteriserat den. Fjällturism i enkla former måste ses som en del i en social rekreati ons- och turistpolitik och bör stödjas.

Tyngre utbyggnader för fjällturism bör förläggas till platser som redan nu har anläggningar. Det gäller t. ex. Riksgränsen, Abisko, Kvikkjokk och Hemavan för att ta några exempel från norra fjällområdena. I anslutning till dessa beöver också viss basverksamhet byggas ut.

Genom olika beslut av tidigare regeringar har medel kunnat anvisas som bidrag till ombyggnader och upprustningar av en del av STF:s fjällstationer.

Bidrag till STF:s fjällverksamhet utgår under jordbruksdepartementets anslag 1:2. Det framgår dock ej av departementschefens redovisning i vilken omfattning man avser satsa på denna.

STF, som i stor utsträckning finansierar sin verksamhet genom medlemsavgifter och frivilliga bidrag från medlemmarna, har stora svårigheter att få fram tillräckliga medel för underhåll. Det är heller inte möjligt att höja logipri serna alltför mycket omverksamhetens rekreati onspolitiska och sociala inriktning skall kunna bibehållas. Det är därför mycket angeläget att STF tillförs de medel man begär.

3.1.2 Älvarna

Den absoluta merparten av våra älvar är i dag exploaterade för kraftändamål. I dag återstår bara fyra huvudälvar — Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven — och några s. k. skogsälvar outbyggda. I ytterligare några älvar återstår kortare sträckor som inte exploaterats liksom en del källområden i fjällvärlden.

En utbyggd älv kan aldrig återställas. Kraftutbyggnad innebär i allmänhet att långa sträckor av älven torrläggs medan andra översvämmas. Fisket förstörs och rennäringen blir hårt drabbad och därmed basen för den samiska kulturen.

Genom riksdagsbeslut har ett antal älvar och älvsträckor undantagits från utbyggnad. Detta har dock inte hindrat olika kraftbolag att planera för och projektera utbyggnader också i dessa skyddade älvar.

Folkpartiets uppfattning är entydig. Älvutbyggnadsepoken är slut. De undantagna älvarna och älvsträckorna måste ges ett lagstadgat skydd mot utbyggnad. Den enda utbyggnad som får medges är ombyggnader och effektiviseringar i redan utbyggda älvar och ett fåtal nya projekt som kan accepteras från naturvårdssynpunkt.

Riksdagen har under 1984/85 fattat beslut om vattenkraftsutbyggnaden fram till ca 1990. Folkpartiet motsatte sig regeringens förslag som innebär utbyggnad av en rad mycket skyddsvärda älvsträckor.

Socialdemokraterna håller öppet för en utbyggnad väsentligt utöver den nivå som riksdagen angivit. Detta ständiga hot från socialdemokraterna mot de återstående oexploaterade älvarna måste avvisas. Riksdagen bör uttala att den tidigare beslutade utbyggnadsnivån — 66 TWh — skall utgöra det slutliga riktvärdet för den svenska vattenkraftsproduktionen. Den nivå skall uppnås huvudsakligen genom ombyggnader och effektiviseringar. Därmed skulle det också slås fast att elbehovet efter kärnkraftsavvecklingen får tillgodoses med hjälp av annan produktion förutom genom effektivare elanvändning.

3.1.3 Våtmarkerna

I landet finns 6—7 miljoner hektar mark, huvudsakligen våtmarker av skilda slag, som inte ger någon direkt produktiv avkastning för jord- och skogsbruket. Dessa områden är ekologiskt sett av utomordentligt stor betydelse. De spelar stor roll för vattenbalansen. Deras betydelse ökar i takt med den ökande intensiteten i skogs- och jordbruket. De utgör refugier, dvs. ostörda områden för djur och växter. De bidrar också i hög grad till omväxlingen i landskapet.

Våtmarkerna kan genom nya tekniska landvinningar numer utnyttjas i betydligt större utsträckning än man kunde tänka sig för 10—20 år sedan. De är därför intressanta för ett expanderande skogsbruk. Då förutsätts förutom dikning också omfattande skogsgödsling. Dessa våtmarker är emellertid också av intresse för energiförsörjningen. Många av dem innehåller stora mängder torv, som kan brytas och utnyttjas som bränsle. De är också intressanta för s. k. energiskogsodling.

De samlade intressen och anspråk som redovisats eller kan räknas fram är väsentligt större än den totala areal av våtmarker, som finns att tillgå. Och då har ändå inte naturvårdsintressena beaktats.

I den fysiska planeringen måste dessa områden på alla nivåer ägnas ett avsevärt större intresse än hittills. Beslutsunderlaget måste förbättras genom en planmässig satsning på forskning och på rikstäckande inventeringar. Naturvårdens synpunkter måste komma in redan i planeringsarbetets begynnelsekedan.

Inventeringar av olika våtmarkers värde för bl. a. naturvården har utförts och pågår också f. n. i bl. a. naturvårdsverkets regi. Det har framgått att nästan alla våtmarker skadats och att det är mycket angeläget med snara skyddsåtgärder för många särskilt skyddsvärda områden t. ex. reservatsbildning. Det har också visat sig att nuvarande anmälnings- och samrådsförfarande för dikning är otillräckligt. Folkpartiet har tidigare i motioner

föreslagit att tillståndsplikt enligt naturvårdslagen införs. Tillståndsplikten innebär också förenklingar i förhållande till nuvarande regler. En sådan reform har aviserats från regeringens sida. Det är angeläget att beslut snarast kan fattas.

Det är angeläget att inventeringarna påskyndas och intensifieras och att ett bevarandeprogram snabbt kan genomföras. Regeringen har skurit ned det anslag (H 7) som kan utnyttjas för inventeringarna. Vi föreslår att detta anslag uppförs med 33,3 milj. kr. — en höjning av regeringens förslag med 3 milj. kr. De extra medlen bör utgå för olika inventeringsåtgärder, bl. a. våtmarksinventering. Statligt stöd bör självfallet inte utgå för våtmarksexploatering som strider mot starka naturvårdsintressen.

3.1.4 Odlingslandskapet

Det traditionella odlingslandskapet har utomordentliga värden, kulturhistoriska, biologiska och enligt de flestas uppfattning estetiska. Det handlar om hagar och ängar — om landskapets växlingsrikedom.

Detta odlingslandskap försvinner snabbt till följd av bl. a. kraven på rationell jordbruksproduktion. Många lantbrukare satsar "ideellt" på att bevara landskapet men detta räcker inte för att bevara ens ett urval av sådana områden.

Stöd bör utgå till naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet. Detta sker bäst och mest ekonomiskt genom riktade bidrag till jordbruksföretag. Naturvårdsverket har föreslagit att 10 milj. kr. satsas på detta. Regeringen har prutat. Medel bör utgå i enlighet med verkets förslag. Anslaget H 14 bör utgå med 19 milj. kr.

3.2 Naturvård

Naturvård kan inte klaras enbart med hjälp av naturvårdslag, genom reservatsbildning och planeringsinsatser. Det krävs dessutom ett allmänt hän synstagande till naturen inom alla verksamheter i samhället. Detta gäller särskilt jordbruket, skogsbruket och mineralhanteringen. Dessa verksamheter måste ges ett eget naturvårdsansvar.

Den traditionella naturvårdspolitikerna kommer knappast att få tillräckliga ekonomiska eller personella resurser för att klara alla problemen. Genom att införa krav på naturvårdshänsyn som en del av politiken för andra sektorer kan den egentliga naturvårdsorganisationen koncentrera sig på de mest angelägna arbetsuppgifterna och därutöver ha ett bevakningsansvar för helheten. Den kan därmed också avlastas en del rutinåtgärder. Därmed tillgodoses också krav på minskad reglering.

3.2.1 Flora- och faunavård

En viktig uppgift för naturvården är att slå vakt om floran och faunan. Våra inhemska växt- och djurarter representerar stora värden både i sig och som delar av ekosystem. Att de bevaras i sin naturliga miljö är ett grundläggande naturvårdskrav. Flora- och faunavården utgör dock en starkt försummad

del av naturvården. Flera hundra växt- och djurarter hotas av utrotning. I de flesta fall är huvudsaken miljöförändringar, oftast till följd av det moderna jord- och skogsbruket.

Flora- och faunavårdsarbetet måste ges en ökad tyngd. Arbetet måste bedrivas längs flera linjer. Lämpliga instrument finns till stor del men de måste användas i större utsträckning och på ett mer målmedvetet sätt. Av grundläggande betydelse är att bibehålla eller återskapa lämpliga miljöer för de aktuella arterna. Särskilt värdefulla miljöer måste avsättas som naturreservat e. d. Detta är dock inte tillräckligt, utan därutöver krävs ökad hänsyn till växt- och djurlivet från jord- och skogsbrukets sida. Tvingande regler om tillräckligt långtgående sådan hänsyn är nödvändiga.

Växtarter som hotas av blomplockning måste skyddas genom fridlysning enligt naturvårdslagen. På samma sätt måste djurarter som hotas av förföljelse, insamling e. d. fridlysas enligt jaktlagstiftningen eller naturvårdslagen. Till skydd för djurarter som hotas av störning (främst fåglar och sälar) måste komma till stånd djurskyddsområden enligt naturvårdslagen, reglering av småbåtstrafik med stöd av sjötrafikförordningen e. d.

Vidare krävs fortlöpande inventering och kartläggning av åtskilliga växt- och djurarter liksom i många fall aktiva insatser för djurlivet i form av utfodring, bevakning av bon, uppfödning och återinplantering m. m. En databank för utrotningshotade växt- och djurarter bör byggas upp.

På dessa områden görs stora ideella insatser av naturskyddare, ornitologer, jägare m. fl. vilkas betydelse inte kan överskattas. Däremot är statens engagemang helt otillräckligt. Arbetet hämmas i hög grad av brist på medel.

Sverige har också genom Bernkonventionen åtagit sig att skydda utrotningshotade växt- och djurarter.

Från naturvårdshåll har länge efterlysts ett särskilt faunavårdsanslag som kan användas dels för myndigheternas faunavårdsarbete, dels för bidrag till de ideella organisationernas arbete på detta område. Så har t. ex. naturvårdsverket begärt medel för faunavård. Vi föreslår att ett nytt anslag för flora- och faunavård inrättas och att 2 milj. kr. anslås.

3.2.2 Jordbruket

Jordbrukslandskapet har stor betydelse för landskapsbild och miljö. Många inom jordbruket har också en genuin känsla för miljö- och naturvård. Men modernt jordbruk innebär också en rad naturvårdsproblem. Jordbrukslandskapet består av monokulturer. Olika ursprungliga naturslag söker man bli kvitt. Det sker genom ogräsbekämpning, dikning av smärre återstående våtmarker, borttagande av åkerholmar etc. Syftet är att effektivisera jordbruket. De långsiktiga ekologiska konsekvenserna av detta är dock inte klarlagda. Det finns inslag i dagens rationella jordbruksdrift som innebär ett hot också mot jordbrukets långsiktiga effektivitet.

Det är hög tid att miljö- och naturvården ges större vikt inom ramen för jordbrukspolitiken. Det räcker inte att i allmänna ordalag markera att miljöfrågorna skall beaktas. De traditionella målen för jordbrukspolitiken bör därför kompletteras med ett *uthållighets- och miljömål* med samma tyngd

som dessa. De miljömässiga aspekterna skulle då få väsentligt större tyngd t. ex. i utrednings- och förhandlingssammanhang.

Lagregler har införts om naturvårdshänsyn inom jordbruket. Det är bra. Det kan samtidigt noteras att de många mindre jordbruken har positiva effekter för naturvärden, t. ex. genom att de håller landskapet öppet och vårdar skogen. Vi vill dock understryka vikten av att lagstiftningen ges stringenta former. Erfarenheterna från skogsbruket, där det finns entydiga bestämmelser i skogsvårdslagen, visar att det inte räcker med portalparagrafer. De måste följas av klara regler också i tillämpningsföreskrifter.

Statligt stöd till rationalisering inom jordbruket bör vidare inte utgå till sådana åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen.

Vi vill vidare hänvisa till motioner från folkpartiet om jordbrukspolitik.

3.2.3 Skogsbruket

Skogen är vår viktigaste naturresurs. Den ger sysselsättning och stora exportinkomster. Men skogsbruk är inte den enda nyttan vi kan ha av skogen. Den har livsviktiga ekologiska funktioner och den ger rekreationsmöjligheter. Den är viktig som producent av vilt, bär och svamp. Denna mångsidighet framstår som alltmer väsentlig.

Skogsbruk måste bedrivas rationellt men med hänsyn till att skogen har olika användningsområden.

Det är då nödvändigt att skogsbruket tar tillräckliga hänsyn till bl. a. naturvårdens krav. Sådan hänsyn kan innebära att de mest radikala metoderna inte används i områden med särskilda natur- eller friluftsvärden, att hyggenas storlek begränsas, att man låter bli att avverka i vissa känsliga områden, att ursprungliga skogstyper bevaras m. m.

I skogsvårdslagen finns bestämmelser om *naturvårdshänsyn*. Dessa anger att skogsbruket måste bedrivas under vissa restriktioner. Vissa skärpningar har nyligen skett av föreskrifterna. De begränsningar man kunnat göra med hänvisning till skogsvårdslagen har hittills dock varit få och av ringa omfattning. Så snart konflikter uppstår mellan skogsbruket och naturvärden har frågan om insatser enligt naturvårdslagen aktualiserats. Bristen på pengar har sedan gjort att man inte kunnat skapa naturreservat i tillräcklig omfattning. Detta innebär att de återstående resterna av naturskogar, urskogar och andra värdefulla områden snabbt håller på att försvinna.

Många av de skogsbruksåtgärder som är mest negativa för naturvärden möjliggörs eller stimuleras i hög grad genom statsbidrag. Stödet till skogsbruket bör enligt vår mening utformas så att det inte utgår till beredskapsarbete och skogsbruksåtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen. Denna princip har sin betydelse när det gäller t. ex. 5:3-skogarna och fjällskogarna, dikning av våtmarker m. m.

Av *gammelskogen* återstår i dag bara mindre fragment. Det är högst angeläget att spara dessa gamla skogar. De utgör hela och relativt opåverkade ekosystem. En rad arter återfinns bara i dessa områden. De behövs som referenser vid skoglig forskning och som genbanker. Vi har ett ansvar för kommande generationer att orörda naturtyper bevaras.

Gammelskogens situation är ytterst allvarlig. Anspråken från skogsbru-

ket är stora. Resurserna för att skydda områdena genom att bilda naturreservat är alltför små. Det finns uppenbara risker att också merparten av de små rester som finns kvar av gammelskogen kommer att försvinna medan naturvården inventerar och väntar på bättre anslag. Därför måste samtliga kända sådana områden ges ett tillräckligt skydd mot avverkning i avvaktan på ett ambitiöst bevarandeprogram.

Det är inget drastiskt krav att några promille av vår skogsmark bevaras. Ett sådant bevarandeprogram kommer givetvis att dra kostnader, särskilt för att betala skogsägarna för att de låter skogen stå kvar. Med tanke på den betydelse gammelskogen har också för skogsbruket är det rimligt att delar av inkomsterna från skogsvårdsavgifterna används för att finansiera detta program.

En annan hotad naturtyp är *ädellövskogarna*, som finns i Syd- och Mellansverige. Folkpartiregeringen uppdrog åt naturvårdsverket och skogsstyrelsen att ta fram ett förslag till skydd för dessa skogstyper. Ett lagskydd har sedermera införts. Vissa ändringar bör därutöver göras i skogsvårdslagstiftningen som innebär att från naturvårdssynpunkt värdefulla lövskogar undantas från dagens krav på avverkning och barrskogsplanering (5:3-skogar). Vidare vill vi understryka att värdefulla lövurskogar måste undantas från skogsbruk och skyddas enligt naturvårdslagen.

De s. k. *5:3-skogarna* är områden som inte utnyttjas tillräckligt effektivt ur skoglig synvinkel. Konflikten uppstår i de fall dessa områden också har betydande intresse från natur- och friluftssynpunkt. Olika tvångs- och stimulansåtgärder har införts för avverkning och insatser i syfte att öka skogsproduktionen i dessa områden. Vi ifrågasätter inte behovet av ökade skogliga insatser.

Det är som tidigare understrukits ytterst angeläget att skogsbruket bedrivs med stor hänsyn till naturvård och friluftsliv. Så har hittills inte skett inom 5:3-programmet.

Försurningen börjar nu ge skador på skog och skogsmark även i Sverige. Vi har tidigare i motionen behandlat denna fråga. Det är angeläget att även skogsbruket omprövar sina metoder så att det inte självt bidrar till försurningen. Det är främst skogsgödslingen, helträdsutnyttjandet och trädslagsblandningen som är av betydelse för försurningen och måste omprövas. Föreskrifter om en anpassning av skogsbruksmetoderna så att den accelererande försurningen motverkas också denna väg måste utfärdas.

Vi har här pekat på en rad nackdelar för naturvården till följd av vissa inslag i skogsbruk och skogspolitik. Den avvägning som sker är till naturvårdens nackdel. Detta är i ett långsiktigt perspektiv inte en ansvarsfull miljö- och skogspolitik. Vi anser att bl. a. följande modifieringar bör göras:

- Skogsvårdslagen ses över och förenklas.
- Hänsynsreglerna skärps. Ersättningsreglerna preciseras.
- Skogsvårdsavgifterna bör finansiera sådana naturvårdsinsatser som i ett långsiktigt perspektiv är till nytta för skogsbruket.
- Utskogar och urskogsliknande områden (gammelskogen) ges ett varaktigt skydd.
- Statligt stöd skall ej utgå till skogsvårdsinsatser som skadar väsentliga naturvårdsintressen.

— 5:3-programmet bör successivt trappas ned och inriktas på glesa barrskogar och andra områden utan större värde från naturvårdssynpunkt.

Mot. 1985/86
Jo738

Vi vill understryka att dessa förändringar inte på något avgörande sätt påverkar skogsbrukets ekonomi i stort. Ersättningsreglerna bör också ha en sådan utformning att de ekonomiska förutsättningarna för enskilda skogsägare inte försämras.

3.2.4 Mineralhantering

Mineralhanteringen är sannolikt den näring där hänsynen till naturvård är minst. I analogi med vad som gäller för skogsbruket och jordbruket bör regler om naturvårdshänsyn införas också i den lagstiftning som styr mineralhanteringen. Motiven är lika starka. En översyn görs för närvarande av denna lagstiftning. Motionens yrkande bör överlämnas till minerallagstiftningskommittén.

3.3 Mark för naturvård

Det anslag som anvisas i statsbudgeten för att inrätta bl. a. naturreservat är av central betydelse för naturvårdsarbetet.

Skyddsbehoven är mycket stora. Utvärderingar som gjorts visar att de mål som satts upp vad avser reservatsbildning långt ifrån uppnåtts. Läget är prekärt eftersom ett stort antal naturområden nu hotas av exploatering och måste avsättas som reservat i en nära framtid. Det gäller särskilt urskogar och naturskogar.

Resurserna för reservatsbildning har under flera år legat på en alltför låg nivå. Statsbidrag bör utgå med tillräckligt högt belopp men det är också nödvändigt att ange mer långsiktiga riktlinjer och principer:

- Statlig mark av stort naturvårdsvärde bör utan vederlag kunna överföras till Naturvårdsfonden.
- Skogsbruket bör genom skogsvårdsavgifter finansiera bevarandet av urskogar o. dyl.
- Möjlighet bör öppnas att utnyttja avbetalningssystem för vissa reservat på privat mark. Det är inte rimligt att under några få år — då inventeringar är klara — finansiera hela bevarandeprogram.
- Domänverksmark bör kunna erbjudas enskilda som ersättning för mark som görs till reservat.

Anslaget för Mark för naturvård bör utgå med 45 milj. kr., en höjning med 5 milj. kr.

Vi föreslår vidare att Domänfondsmark till ett belopp av 15 milj. kr. utnyttjas för att ersätta enskilda vilkas mark avsätts som reservat.

Anslag utgår också för vård av naturreservat. Medlen används för underhåll av äldre odlingslandskap, byggnader, anläggningar, ledssystem m. m. Tidigare har också betydande AMS-insatser gjorts.

Medlen har successivt urholkats. Genom omprioriteringar har AMS-insatserna skurits ned kraftigt. Situationen har därmed blivit ohållbar. Vi föreslår att anslaget ökas med ytterligare 3,8 milj. kr. och utgår med av naturvårdsverket äskat belopp av 40 milj. kr.

3.4 Naturvårdslagen

Som framgår av motionen är naturvårdslagen i vissa avseenden otillräcklig. Den fyller inte dagens krav. Det är därför tid för en allmän översyn av lagen. Därvid bör man också eftersträva att i en ny naturvårdslag inarbeta bestämmelser och regler från annan lagstiftning, så att man får en samlad naturvårdslagstiftning. Lagen bör också utgå från regler om naturvårdshänsyn skall införas i den lagstiftning, som reglerar verksamheter som påverkar naturen. Härmed kan också naturvårdsarbetet koncentreras och förenklas. Ett mer konkret kommunalt ansvar bör slås fast. Frågan om friluftsvärdet bör tas upp.

3.5 Fysisk riksplanering

Den fysiska riksplaneringen är ett utomordentligt viktigt medel också inom naturvårdspolitik. Den har väsentligt bidragit till att öka kunskapen om naturförhållanden och skapat ökad förståelse för naturvård. Den har också bidragit till att styra olika exploateringsföretag till områden av mindre intresse för naturvärden.

Flera av riktlinjerna inom den fysiska riksplaneringen syftar till att skydda viktiga naturområden. Under senare år har riktlinjernas värde urholkats.

Folkpartiet har länge hävdat den fysiska riksplaneringens betydelse och att riktlinjerna borde ges en ökad tyngd, konkretiseras och lagregleras. Vi vill här hänvisa till vår motion om naturresurslagen.

4.1 Styrmedel

Det styrmedel som hittills dominerat inom miljöpolitiken är administrativ reglering. Det finns dock andra styrmedel som skulle kunna användas, såsom ekonomiska styrmedel. Nya styrmedel skulle kunna medverka till större effektivitet och mindre krångel. Hittills har dessa styrmedel ej utnyttjats i större grad beroende på bristande kunskap och ideologisk blockering.

Priset på en vara bör i princip omfatta alla kostnader i kedjan från råvara till slutlig hantering (avfallsdeponering eller återvinning). Principen tillämpas dock inte fullt ut. Det finns en rad "miljökostnader" som inte räknas in i priset och som alltid får bäras av någon annan än den som producerar eller konsumerar. I stället för att betala för hela varan man köper övervältrar man en del av kostnaden på någon annan. Sådana kostnader kan vara påtagliga, t. ex. renhållning på offentliga platser och längs vägarna. De kan också vara mer svårgräpbara t. ex. förlust av naturvärden.

Genom att använda miljöavgifter kan vi komma närmare principen att "förorenaren betalar". Miljön står då inte längre gratis till förorenarens förfogande. Varor eller tjänster som medför stora miljökostnader, vilka nu inte finns inräknade i priset, blir dyrare och därmed mindre efterfrågade. Utsläppen kan begränsas. Nya ekonomiska resurser kan tillföras miljöarbetet. Ekonomiska styrmedel bör därför utnyttjas i större utsträckning.

Miljöavgifter kan konstrueras på flera sätt. Man kan ibland mäta miljöskadorna och sätta avgifter därefter. Avgifter kan också utnyttjas i avskräckningssyfte och för att förhindra kalkylerade överträdelser av bestämmelser.

Avgiftsintäkterna kan vara specialdestinerade. Exempel på det kan vara en avgift på olja för att finansiera bättre oljeskydd och insatser för att minska försurningens effekter t. ex. kalkning av sjöar, tillsynsavgifter etc.

De kan också vara generella. En viss verksamhet kan sägas medföra miljöskador som är svåra att mäta eller definiera. Avgifterna kan då gå till miljövårdssektorn eller statskassan. Då är emellertid skillnaden gentemot vanliga punktskatter liten.

Ekonomiska styrmedel har hittills avisats med mer eller mindre vederhäftiga tekniska, ekonomiska eller fördelningspolitiska argument. Under senare tid har dock införts avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen, täktavgifter samt avgifter på gödselmedel och bekämpningsmedel.

Ett annat ekonomiskt styrmedel är olika försäkringslösningar. Företag kan t. ex. försäkra sig för olika miljörisker som produktionen medför. Premierna sätts beroende av risken. Därmed skapas incitament att minska riskerna.

Även andra alternativ finns. Det är angeläget att ekonomiska styrmedel utvecklas och utnyttjas som alternativ till administrativ reglering.

4.2 Avfall och återvinning

Förbättrad återvinning kan minska de risker som uppstår vid förbränning av sopor och vid deponering. Det är angeläget att minska den miljöförstöring och det resursslöseri med såväl råvaror som mark för deponering, som de gängse metoderna för avfallshantering innebär.

4.2.1 Återvinning och källsortering

Avfall måste i högre utsträckning betraktas som en resurs, en råvara för vidare produktion.

Vid återvinning måste återvinningsprodukterna ha hög kvalitet och innehålla låga halter av andra förorenande ämnen. De centrala sopsorteringsanläggningar som byggs i anslutning till sopförbränningsstationer har sällan kunnat uppfylla dessa krav. En ökad satsning på källsortering, sopsortering i hushållen, måste därför göras möjlig. Människor kan och vill ta ansvar för sin miljö.

4.2.2 Papper

Pappersinsamling fungerar i dag i många kommuner. Tyvärr händer det att returpapperet bränns i förbränningsverk, då värmeverdet i papperet överstiger pappersvärdet.

Returpapperets hantering bör därför granskas, och folkpartiet föreslår att de ekonomiska aspekterna i hanteringen utreds. Utgångspunkten bör vara att öka återanvändningen av returpapper.

4.2.3 Glas

Glas är ett av de besvärligaste ämnena vid sopförbränning. Den höga förbränningstemperaturen är svår att uppnå, och den svårplacerade slag som lämnar sopförbränningsstationerna innehåller mycket glas. Svårigheterna med att hålla temperaturerna i förbränningsugnarna ökar risken för dioxinbildning.

I ca 70 kommuner bedrivs återvinning av glas genom centralt, strategiskt utställda containers, ofta i form av s. k. igloos. Verksamheten kräver även här en insats av hushållen genom att returglaset på ett eller annat sätt måste förpassas till de centralt utställda behållarna. Glasåtervinningen befinner sig fortfarande i ett inledande skede, men kommer säkerligen att öka med en förbättrad information och framför allt vid en förbättrad prissättning från glasbruken. De flesta av de engagerade kommunerna måste idag tillskjuta egna medel för att täcka kostnaderna för glasåtervinningen.

Genom att glas inte tillförs de centrala avfallsförbrännings- och sorterings/komposteringsanläggningarna vinn fördelar i dessa. Driftproblemen minskar i förbränningsanläggningarna och kvaliteten på producerat kompost förbättras avsevärt genom att det störande glasinnehållet reduceras.

Riksdagens beslut om ett fungerande återglassystem måste genomföras.

Vid sidan om utbyggnad av återglassystemet bör returglassystemet behållas och förbättras. Systembolagets ökande återtagning av returglas är ett exempel på förbättrad återanvändning av glasflaskor. Inom bryggerinäringsringen pågår i samverkan med glasindustrin ett utvecklingsarbete att ta fram en mer lätthanterlig returflaska. Riksdagen bör uttala att det ur såväl resurssom miljösynpunkt är angeläget att returglashanteringen förbättras. Aktiva insatser bör göras för att påskynda utvecklingen.

4.2.4 Nedlagda soptippar

Ett stort antal nedlagda soptippar finns spridda över hela vårt land. Många gånger är de olämpligt lokaliserade och miljöskyddsanordningar saknas helt. Därför läcker föroreningar och gifter ut i omgivningen och påverkar yt- och grundvatten. De inventeringar av sådana depåer, som pågår på vissa håll, bör intensifieras och utökas till att gälla hela landet.

4.2.4 Miljöfarliga batterier

I ca 100 kommuner bedrivs för närvarande en separat insamling för återvinning av miljöfarliga batterier, främst de med kadmium- och kvicksilverhaltigt innehåll. Det är oftast mindre batterier, för kameror, radioapparater, hörapparater och liknande. Batterierna ger upphov till betydande störningar i miljön om de tillförs förbrännings-, komposterings- eller deponeringsanläggningarna. Rökgaserna från förbränningsanläggningarna innehåller kvicksilver, komposten förhöjda halter av samma ämne och risk finns för avgång av ångformigt kvicksilver från deponeringsplatserna. Genom insamling av batterier vinn således betydande fördelar från miljösynpunkt.

Riksdagen har beslutat att de produktansvariga (batteriföretagen) skall ta sitt ekonomiska ansvar för att insamlingen, återvinningen och den slutliga destruktionen av detta i hushållsavfallet specifikt miljöfarliga avfall skall kunna klaras. Det har också uppdragits åt batteribranschen att ta sitt produktansvar och successivt ersätta de miljöfarliga batterierna med miljövänligare material.

Det har visat sig att branschen haft svårigheter att leva upp till den av riksdagen beslutade målsättningen. Det bör också observeras att miljövänligare material möjligen kan ersätta kvicksilver men ej kadmium.

Om branschen inte klarar att fullfölja målsättningen måste kostnader för ett fungerande insamlingssystem ingå i varans pris. Förbränningen av tungmetaller från batterier får inte fortgå och riksdagen bör ånyo besluta om insamlingssystem för batterier som innehåller kvicksilver.

PCB

Det finns ett hundratal transformatorer och cirka hundratusen kondensatorer som innehåller PCB i vårt land. PCB destrueras idag vid SAKAB. Bästa tillgängliga teknik används inte vid förbränningen. Trots att Naturvårdsverket redan 1978 rekommenderade att förbränning skulle ske i vanlig cementugn sker så inte.

Vid förbränningen av PCB bildas bl. a. dioxiner.

För att påskynda utbytet av de PCB-haltiga generatorer och kondensatorer som är i drift, krävs statliga insatser.

Regeringen bör redovisa en avvecklingsplan för PCB-innehållande utrustning.

Bilbatterier

En annan produkt där såväl miljöskäl som återvinnings-skäl talar för ett annat omhändertagande än dagens är bilbatterier. Det finns inom landet ett företag som har kapacitet att återvinna blyet från samtliga bilbatterier som skrotas i Sverige. Tyvärr är det bara ca en tredjedel av alla batterier som blir föremål för återvinning. Det övervägande antalet hamnar på soptippen eller i komposten eller i förbränningsanläggningen. Även här skulle ett ekonomiskt styrmedel (pant eller destruktionsavgift som tas ut vid försäljningen) kunna vara verksamt när det gäller att återföra fler batterier till återvinning och därigenom minska behovet av importerat bly.

Freoner

S. k. freoner, eller klorfluorkolföreningar, misstänks sedan några år tillbaka kunna orsaka allvarliga förändringar i det skikt av ozon som inns i atmosfären.

Såväl i Sverige som i några andra länder har restriktioner införts mot en del av användningen av freoner.

I Sverige är användning av freoner som drivgas i sprayförpackningar förbjuden sedan den 1 juli 1979. Liknande åtgärder mot den industriella användningen av dessa ämnen har hittills inte vidtagits.

Situationen är likartad i åtskilliga andra länder. Vissa restriktioner förekommer, men i industrin finns fortfarande en omfattande freonanvändning.

Jordbruksutskottet har i betänkande 1983/84:33 framhållit att ett omfattande internationellt arbete pågår bl. a. inom FN:s miljöstyrelse UNEP för att minska utsläppen av de beständiga klorfluorkolföreningar som anses utgöra ett hot mot ozonskiktet i stratosfären.

Det finns anledning att mer på allvar börja hantera frågan om vår inhemska industriella användning i övrigt av freoner. Som i så många andra sammanhang kan våra möjligheter att nå resultat i det internationella samarbetet vara beroende av om vi själva är så framsynta att vi föregår med gott exempel när det gäller miljövärden.

Användning av freoner tycks framför allt förekomma i samband med tillverkning av skumplast samt i kylanläggningar.

Plastindustrins förbrukning av freoner är omfattande.

Utredningsarbetet att lösa de problem som vållas av freonanvändningen i plastindustrin är mycket angeläget. På grundval av de resultat man får fram när det gäller denna och annan industriell användning, bör frågan om utvidgning av restriktionerna mot freonanvändning så snart som möjligt prövas.

Freoner används också i kylanläggningar. I större anläggningar kan finnas åtskilliga hundra kilo av dessa gaser. Utsläpp av freoner kan här äga rum bl. a. vid servicearbeten och då anläggningar skrotas. En teknik som medger återanvändning är angelägen.

När det gäller skrotning av anläggningen kan liknande teknik möjligen vara av intresse. I sammanhanget bör också påpekas att frågan om utvidgning av bilskrotningslagstiftningen till att omfatta elektriska hushållsmaskiner bör aktualiseras.

Riksdagen har med anledning av reservation i betänkandet JoU 85/86:5 beslutat att ge regeringen till känna uppdrag att minska eller få bort användningen av freoner i skumplast.

Regeringen redovisar i budgetpropositionen intensifierad forskning kring freoner.

Forskningsinsatser är angelägna men ej tillräckliga och vi finner att vad vi i motionen anför om utvidgning av bilskrotningslagstiftningen och i övrigt vidgade restriktioner vid användningen av freoner bör vinna riksdagens bifall.

Lag om återvinning

Listan på ämnen som i dag inte hanteras på ett från miljö- och resurssynpunkt riktigt sätt skulle kunna göras lång. Vi saknar i dag en lag som innehåller ett generellt krav på återvinning. Flera andra länder har uppmärksammat behovet av en sådan lag. En sådan lag skulle kunna påskynda utvecklingen mot slutna system vid tillverkning, samverkan mellan olika tillverkningsindustrier samt sådan sammansättning av produkter att återvinning underlättas.

En annan fråga som bör tas upp i detta sammanhang är hur man skall åstadkomma en ökad hänsyn till önskemålet om återvinning redan i tillverkningskedet. Genom att från början bygga in möjligheten till återvinning efterdet att en produkt har använts, kan många allvarliga avfalls- och miljöproblem förebyggas.

Det regelsystem som i dag finns i renhållningslagen är inte tillräckligt som styrmedel på återvinningsområdet. Ej heller har det uttalande som riksdagen gjorde i anledning av proposition 1975:32 haft avsedd effekt. Naturresurs- och miljökommittén övervägde frågan om en bättre återvinning men lade dock inte fram något konkret förslag i den riktningen. Utredningen om återvinning av dryckesförpackningar tog också upp frågan, men hade inte mandat att diskutera annat än dryckesförpackningar. Frågan om återvinning har således varit uppe till diskussion åtskilliga gånger utan att något påtagligt hänt.

En genomgripande utredning med uppgift att utreda frågan om en bättre lagstiftning på återvinningsområdet måste nu komma till stånd. Utredningen bör förutom legala aspekter studera frågan om ekonomiska styrmedel och andra faktorer av betydelse för en bättre återvinning. Möjligheterna till en god samordning på återvinningsområdet bör tas till vara, t. ex. genom att ombilda AB Svenska Returpack till ett bolag som skall kunna hantera alla de produkter som blir föremål för återvinning där ingen annan naturlig huvudman finns. Ett sådant bolag kan då svara för hanteringen (den administrativa) av de ovan nämnda produkterna spillolja och bilbatterier.

Förslaget att i högre grad nyttja AB Svenska Returpack får dock inte innebära att detta företag får monopol inom återvinningsområdet. Andra företag måste få konkurrera på lika villkor.

SAK AB

Detta företag måste förmås till att leva upp till den roll det borde ha enligt proposition 1975:32, nämligen att vara en paraplyorganisation för många återvinnings- och destruktionsaktiviteter. Det gäller sålunda en organisation där många företag kan vara verksamma.

SAK AB bör vara ett behandlingsföretag och koncentrera sina uppgifter till destruktion och lagring av miljöfarligt avfall. Företaget börjar emellertid nu att uppträda som insamlingsföretag och lämnar offerter i konkurrens med enskilda företag, som kan ha svårigheter att konkurrera på lika villkor. SAK AB bör inte utnyttja sitt monopol på behandlingssidan för att konkurrera ut andra på insamlings- och transportsidan.

Begränsningar i form av handelshinder bör upphävas.

4.3 Åtgärder mot försurning m. m.

Försurningen måste hejdas. Mark, vatten och levande organismer har drabbats och drabbas alltjämt hårt. Trots betydande miljöskyddsinsatser har problemen under en följd av år bara förvärrats i vårt land, främst beroende på nedfall som kommer ifrån utländska källor.

Den största delen av det sura nedfallet i Sverige härrör från utsläpp utomlands. I mitten av 1970-talet var den svenska andelen av svavelnedfallet i

genomsnitt ca 25 %. I dag har den sjunkit till ca 10–15 % som en följd av minskade utsläpp. I fråga om kväveoxider är den inhemska andelen däremot betydligt större.

Nu krävs tydliga signaler till alla utom och inom landet som kan påverka luftförorenings- och försurningssituationen. Vi kan inte längre acceptera att länder som Storbritannien och Polen vägrar ansluta sig till den internationella överenskommelsen om reduktion av svavelutsläppen. Flertalet andra europeiska länder har förbundit sig att skära ned sina svavelutsläpp med minst 30 % till i början på 1990-talet.

Regeringen redovisar i budgetpropositionen ökade anslag till forskning om försurningen samt anslag för ökade insatser för kalkning m. m. Vi delar uppfattningen att det är nödvändigt med intensifierad forskning om försurningen. Luftföroreningarnas betydelse i sammanhanget är emellertid så väl kända att en rad konkreta åtgärder kan vidtas redan nu.

Folkpartiets förslag för att bekämpa luftföroreningar och försurning är ett heltäckande program med åtgärder både på internationell och nationell nivå. Vi behöver gå längre än riksdagen gjort i anslutning till regeringens program mot luftföroreningar och försurning, JoU 1984/85:28, och propositionen om skärpta avgaskrav för personbilar m. m.

4.3.1 Internationella åtgärder

Den svenska regeringen bör väcka talan mot Storbritannien och Polen vid Internationella domstolen i Haag. Av det svavelnedfall som sker över Sverige i dag härstammar 44 000 ton från Storbritannien och 62 000 ton från Polen. Dessa länder vägrar också skriva under internationella avtal med åtaganden att begränsa svavelutsläppen. Det finns mot den bakgrunden skäl att pröva om dessa länders föroreningar av andra länders territorier strider mot folkrätten.

Ett närmare tekniskt och ekonomiskt samarbete med Polen på miljöskyddsområdet bör övervägas. För att snabbt få till stånd nödvändiga åtgärder i Polen kan det vara motiverat med direkta svenska investeringar i form av filteranläggningar m. m. Et sådant här bilateralt samarbete bör särskilt övervägas om den föreslagna fonden inte kommer till stånd eller drar ut på tiden.

Internationella försurningssekretariatet bör ges ökade anslag. Sekretariatet drivs av Svenska naturskyddsföreningen i samarbete med andra miljöorganisationer. De gör viktiga insatser för att sprida information i andra länder om vad som håller på att hända i Sverige. Särskilt angeläget är att det pågående samarbetet med brittiska miljöorganisationer intensifieras. Kostnaden bör täckas av anslaget för miljövärdsinformation (H 3).

4.3.2 Minskade inhemska utsläpp

Målsättningen att minska de inhemska utsläppen av svaveldioxid med minst 2/3 och av kväveoxider med hälften mellan 1980 och 1995 bör slås fast. Denna målsättning är i fråga om kväve betydligt högre än den av

riksdagen fastlagda. Vidare bör åtgärder vidtas mot andra försurande utsläpp som klorväte från industrier och dräneringsvatten från grundavfall.

För att nå det angivna målet bör i första hand förljande åtgärder vidtas:

- Energispar- och oljeersättningsprogrammen bör fortsätta och intensifieras, bl. a. genom att på ett mer uttalat sätt än hittills presenteras som viktiga instrument i kampen mot luftföroreningar och försurning.
- Kolanvändningen bör vara begränsad och miljökraven vid kolförbränning stränga. Den tekniska utvecklingen av koltekniken går nu snabbt. Det bör vara möjligt att ytterligare skärpa kraven när det gäller svavelutsläpp. Ett mål för de närmaste två åren är att få ned gränsvärdet till 0,05 g svavel per MJ bränsle.
- Det bör slås fast att industrins svaveldioxidutsläpp skall halveras inom tio år. För att så skall kunna ske måste bl. a. gällande tillstånd enligt miljöskyddslagen omprövas i ett betydande antal fall. Detta kan ske inom ramen för nuvarande prövningsordning.
- En miljöavgift bör läggas på svavelutsläpp. Avgiften trappas ned allt efter som utsläppet minskar.
- Högsta tillåtna svavelhalt i tjock eldningsolja bör snarast möjligt sänkas från 1 till 0,5 %. Därmed skulle svaveldioxidutsläppen minska med ca 20 000 ton per år. Sänkningen kan ske genom att vi bl. a. går över till att använda huvudsakligen lågsvavlig Nordsjöolja (utan att blanda den med högsvavlig Mellanösternolja som nu sker) under den tid det tar att bygga ut erforderlig avsvavlingskapacitet i de svenska raffinaderierna.
- Högsta tillåtna svavelhalt i tung eldningsolja bör snarast möjligt sänkas från 0,3 till 0,15 %. Därmed skulle svaveldioxidutsläppen minska med ca 10 000 ton per år. Sänkningen kan ske genom att vi bl. a. tar i anspråk icke utnyttjad avsvavlingskapacitet i raffinaderier, som byggts för högsvavlig Mellanösternolja men nu i allt större utsträckning försörjs med lågsvavlig Nordsjöolja.

Riksdagen har beslutat om avgasrening för personbilar fr. o. m. 1989 års modeller samt beslutat genomföra folkpartiets mångåriga krav om blyfri bensin.

Det är nu angeläget att också lösa problemen med avgasutsläppen från tunga dieselfordon. Regeringen bör redovisa plan för övergången till de s. k. Kalifornienkraven. Därigenom sänks utsläppen av kväveoxider med 40–50 % i jämförelse med dagens svenska krav.

Ett genomförande av avgasreningen för bensindrivna bilar kommer att ta lång tid eftersom befintlig bilpark inte förses med avgasrening. Det är angeläget att metoder utvecklas som gör det möjligt för ägare till äldre bilar att övergå till förbättrade reningssystem. Regeringen bör medverka till detta. Möjligheten att genom ekonomisk stimulans stödja sådan övergång bör utredas.

- Tillsynen av att nu gällande avgasregler efterlevs bör förbättras genom att avgasutsläppen ägnas större uppmärksamhet vid den obligatoriska kontrollbesiktningen.
- Möjligheterna att föra över långväga godstransporter till järnväg bör utnyttjas liksom möjligheterna att avlasta tätortskärnorna från trafik genom förbileder, trafikreglering etc.

- En utredning bör tillsättas med uppgift att föreslå styrmedel för att åstadkomma erforderliga minskningar av kväveoxidutsläppen från industrier, värmeverk etc.

Mot. 1985/86
Jo738

4.3.3 Övriga frågor

De viktigaste åtgärderna för att få bukt med försurningen är att angripa utsläppen. Men eftersom vi under överskådlig tid kommer att få dras med försurande nedfall är också en rad andra åtgärder nödvändiga för att dämpa effekterna i naturen. Sådana åtgärder är:

- Den pågående minskningen av andelen löv- och blandbestånd i den svenska skogen bör upphöra, bl. a. genom att statsbidrag inte utgår till avverkning av s. k. 5:3-skogar som domineras av sådana bestånd. Även om frågan inte är helt utbredd, finns många tecken på att lövträd är mindre känsliga för och ökar ett skogsbestånds motståndskraft mot luftföroreningar och försurning.
- Det är nödvändigt att kalka värdefulla sjöar och vattendrag om de skall räddas undan försurning. Det finns dock vissa frågetecken när det gäller de långsiktiga effekterna av olika kalkningsmetoder. Dessa bör utredas snarast möjligt.
- En övergång till kalk som fällningskemikalie i kommunala avloppsreningsverk bör stimuleras.

4.4 Industriellt miljöskydd

Betydande insatser har gjorts under det senaste decenniet för att minska industriutsläpp av vatten- och luftföroreningar. Främst gäller det sådana föroreningar som förekommer i stora mängder och som är relativt lätta att definiera och åtgärda t. ex. organiskt material i vatten samt stoft och svaveloxid i luft. Långtgående åtgärder har också vidtagits mot utsläpp av vissa särskilt allvarliga miljögifter, främst kvicksilver. Däremot har arbetet inte kommit lika långt när det gäller s. k. specifika föroreningar. Det förekommer betydande utsläpp av ett stort antal komplexa kemiska ämnen som är dåligt kända både vad gäller sammansättning, utsläppsmängder och effekter på miljön. I många fall är miljökonsekvenserna sannolikt betydande.

De miljöskyddande åtgärderna inom industrin har till största delen drivits fram med hjälp av miljöskyddslagens bestämmelser. Arbetet har i betydande utsträckning väglett av principen om bästa tillgängliga teknik.

Dagens miljöproblem är till stor del en följd av den tekniska och industriella utveckling vi haft. Motsvarande behöver inte gälla för framtiden. Med hjälp av vetenskap och ny teknik kan många miljöproblem lösas. Lösningarna ligger således inte i att ta avstånd från teknik och industriell produktion.

Det finns en rad inslag i den tekniska utvecklingen som kan främja en resurssnål och miljövänlig industriproduktion.

Industriprocesserna bör vara slutna, dvs. att t. ex. vatten, processkemikalier och avfall tas till vara — behandlas och återanvänds. Man bör i minskad utsträckning förlita sig till en reningsanläggning i slutet av en industripro-

cess. Därmed kan de direkta miljökonsekvenserna i omgivningen elimineras.

För att främja en sådan utveckling krävs också på kort sikt reformer när det gäller det industriella miljöskyddet. Exempel på åtgärder som därvid bör komma till stånd är skärpt lagstiftning, ökad kontroll och tillsyn av miljöfarlig industriell verksamhet, ökad tyngd åt miljövårdsintressena vid avvägning mot industriintressen, förbättrad process- och reningsteknologi m. m.

En första grovstädning har gjorts för att minska de totala utsläppen. Efter hand som den är klar bör de kvalitativa aspekterna på föroreningarna ges ökad tyngd. Man måste angripa de många mindre utsläppen av farliga föroreningar. Miljökraven bör också i större utsträckning relateras till förhållandena i det område som påverkas av utsläppen.

Vi har mycket att lära av naturens eget sätt att omvandla energi och bryta ned olika substanser. Ofta är det den mest avancerade tekniken som behövs för att göra de enklaste och mest jordnära produktionsmetoderna effektiva.

En hög nivå på vetenskaplig forskning och tekniskt utvecklingsarbete är därför en grundläggande förutsättning också för naturresurs- och miljöpolitiken. Utveckling av resurssnål och miljövänlig teknik bör särskilt stimuleras. Statlig teknikutveckling är ett medel.

Detta innebär givetvis inte ett okritiskt bejakande av den tekniska utvecklingen. Ny teknik måste noga prövas och styras så att bl. a. miljövårdskraven tillgodoses.

De krav som bör ställas på den industriella produktionen i ett längre perspektiv är bl. a. att den är resurssnål. Produkter bör ha lång livslängd och konstrueras så att de så långt möjligt är återvinningsbara. Materialet bör alltså ingå i ett kretslopp.

En stor del av ansvaret för den förbättrade industriella miljöskyddspolitik, som vi här förordar, ligger på regeringen och de berörda myndigheterna. Det är mot bl. a. denna bakgrund vårt tidigare framförda förslag om en förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsarbete skall ske.

Vidare är en översyn av miljöskyddslagen nödvändig. Den har visat sig fungera dåligt och bör omprövas på flera punkter. Detta gäller t. ex. sanktionsbestämmelserna, där bl. a. miljöskyddsavgiften har visat sig vara ett omständligt, arbetskrävande och föga effektivt miljöpolitiskt instrument. Vidare har den av regeringen införda prövnings- och tillsynsavgiften visat sig få mycket negativa konsekvenser. Nu går alltför mycket tid åt att administrera avgiften. Tillsynsavgifterna enligt nuvarande utformning försvårar dessutom naturvårdsenheternas arbete. Från folkpartiets sida har i olika sammanhang begärts en ny konstruktion av avgiften. Ett nytt avgiftssystem kan exempelvis utgå som schablonavgift antingen i kronor eller i procent av företagets omsättning.

Vi upprepar sålunda kravet om ett nytt system för miljöavgiften.

Hemställan

Mot. 1985/86

Jo738

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att regeringen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts rörande inrättandet av ett naturresurs- och miljödepartement (miljödepartement),

[2. att riksdagen till Länsstyrelserna m. m., för budgetåret 1986/87 anvisar ett med 4 000 000 kr. ökat reservationsanslag,]

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts rörande kommunernas ansvar för miljö- och naturvård,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts rörande miljövårdsadministrationen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Taavavuomaområdet,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Rogenområdet,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan för skydd av fjällvärlden,

10. att riksdagen hos regeringen begär säkerställandeprogram för fjällskogarna, att de fjällnära skogar för vilka överenskommelser träffats om skydd snarast skyddas som naturreservat samt att i avvaktan på säkerställandeprogrammet inga avverkningar sker som berör områden av stort värde för naturvård eller rennäring,

[11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om främjande av fjällturismen, särskilt stödet till STF:s fjällverksamhet,]

[12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå, ca 66 TWh, som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske,]

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skydd för våtmarker innebärande

a) intensifierad inventering av våtmarker,

b) klassning av deras skyddsvärde,

c) avgränsning och skydd för de våtmarksområden som inte får exploateras för skogsbruk eller energiutvinning,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade insatser för flora och fauna,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om införande av ett uthållighets- och miljömål i jordbrukspolitiken samt jordbrukets hänsyn till naturvården,

16. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av skogsvårdslagen med syfte att bl. a. förstärka hänsynen till naturvården och att förenkla lagen,

¹ 1985/86:Bo305.

² 1985/86:Kr267.

17. att riksdagen hos regeringen begär att ett program för bevarande av återstående urskogar (gammelskogar) snarast utarbetas och genomförs samt att i avvaktan härpå avverkning av sådana skogar ej tillåts,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att programmet för skogsvård i de lövdominerade s. k. 5:3-skogarna avslutas,

[19. att riksdagen hos regeringen begär att förslag föreläggs riksdagen om införande av regler om hänsyn till naturvårdens krav i gruv- och minerallagstiftningen samt att motionen överlämnas till minerallagssakkunnigkommittén,³⁾

20. att riksdagen beslutar att mark motsvarande ett värde av 15 000 000 kr. årligen skall överföras från domänfonden till naturvårdsfonden i syfte att underlätta bildandet av naturreservat på privat mark samt som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om principer för finansiering av mark för naturvård,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidrag inte bör utgå till åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen,

22. att riksdagen till Övervakning av miljöförändringar m. m. (H 7) för budgetåret 1986/87 anvisar ett med 3 000 000 kr. ökat reservationsanslag av 33 300 000 kr.,

23. att riksdagen till Särskilda projekt på miljövårdens område (H 14) för budgetåret 1986/87 anvisar ett med 5 000 000 kr. ökat reservationsanslag av 19 000 000 kr.,

24. att riksdagen till Flora- och faunavård för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.,

25. att riksdagen till Mark för naturvård (H 4) för budgetåret 1986/87 anvisar ett med 5 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 45 000 000 kr.,

26. att riksdagen till Vård av naturreservat m. m. för budgetåret 1986/87 anvisar ett med 3 800 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 40 000 000 kr.,

27. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av och ändringar i naturvårdslagen i enlighet med vad som anförs i motionen,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om styrmedel för miljöpolitiken,

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om ökad återanvändning av returpapper,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om återglas och returglas,

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om inventering av nedlagda soptippar,

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om insamling av batterier som innehåller kvicksilver och kadmium,

³⁾ 1985/86:N266.

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om avvecklingsplan för PCB-innehållande utrustning,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om styrmedel för hanteringen av bilbatterier,

35. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utvidgning av bilskrotningsförfordningen och minskad användning av freoner,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om lag om återvinning,

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om SAKAB:s monopolsituation,

38. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om att talan bör väckas mot Storbritannien och Polen vid Internationella domstolen i Haag för dessa länders föroreningar av andra länders territorier,

39. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om tekniskt och ekonomiskt samarbete med Polen på miljöskyddsområdet,

40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om fortsatta och ökade anslag till internationella försurningssekreteriatet,

41. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om åtgärder för att åstadkomma minskade utsläpp av svavel- och kväveoxider inom landet,

42. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om åtgärder för bättre avgasrening för äldre bilar,

43. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om övergång till de s. k. Kalifornienkraven för dieselfordon,

44. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om större uppmärksamhet på avgasutsläppen vid kontrollbesiktningen,

45. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen i övrigt anförs om åtgärder mot försurningen,

46. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om översyn av miljöskyddslagen,

47. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen i övrigt anförs om förbättrat industriellt miljöskydd.

Stockholm den 23 januari 1986

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Björn Molin (fp)

Lars Ernestam (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Birgit Friggeho (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

